غەربتىكى ئىسلام ئۈممىتى (بىلالچىلار)

ئېنىقلىما:

«ئىسلام ئۈممىتى» ئامېرىكىدىكى قارا تەنلىكلەر ئارىسىدا مەيدانغا كەلگەن بىر خىل ھەرىكەت. بۇ ھەرىكەت، ئىرقچىلىق روھىي بېسىپ كەتكەن ئايرىم چۈشەنچىلەر ئاساسىدا ئىسلامنى ئاساس قىلغان. بىر قاتار ئەقىدە ۋە پىكىرلىرىنى توغرىلىغاندىن كېيىن «بىلالچىلار» ئىسمى بىلەن تونۇلغان.

قورۇلىشى ۋە ئاساسلىق كىشىلىرى:

◈ بۇ ھەرىكەتنىڭ تەسىس قىلغۇچىسى ۋالىيس د.فارد (Wallace D.Fard) ئىسلىملىك نەسىبى ئېنىق بولمىغان نېگىر كىشى. ئۇ 1930 ـ يىلى تويۇقسىزلا، دېترويىتتىكى نېگىرلار ئارىسىدا ئۆزىنىڭ مەزھىپىگە چاقىرغان ھالدا پەيدا بولغان ۋە 1934 ـ يىلى ئىيوندا سىرلىق شەكىلدە ئارىدىن غايىب بولغان.

◈ ئەلىجاھ پۇل ياكى ئەلىجاھ مۇھەممەد (1898 ـ 1975م): بۇ ھەرىكەتكە كىرگەن ۋە مەنسەپلىرىدە ئۆسۈپ، فاردتىن كېيىن رەئىس بولغان. 1959 ـ يىلى سەئۇدى ئەرەبىستانىنى زىيارەت قىلغان, ئۇنىڭ تەرجىمانلىقىنى قىلىدىغان ئوغلى ۋالاس مۇھەممەدنى ھەمرا قىلىپ تۈركىيە، ئېپوفىيە، سۇدان، پاكىستانلارنى كەزگەن.

◈ مالكولم ئېكس (Malcolm X) «مالىك شەھباز»): نيۇيوركتىكى 7 ـ نۇمۇرلۇق ئىبادەتخانىسىنىڭ رەئىسى بولغان. ناتىق ۋە مۇتەپەككۇر كىشى ئىدى. ئەرەبىستاننىڭ شەرقىنى كەزگەن 1963 ـ يىلى ھەج قىلغان. ھەجدىن قايتقاندىن كېيىن ئىرقچى ھەرىكەتنىڭ پرىنسىپلىرىنى ئەيىپلىگەن ۋە ئۇنىڭغا قارشى تۇرۇپ، «ئەھلى سۈننەت جامائىتى» نامىدا بىر پىرقە شەكىللەندۈرگەن. ئۇ 1965 ـ يىلى 21 ـ فېۋرال سۇيىقەست بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن.

◈ لويىس فەرراخان: 1950 ـ يىلى ئىسلامغا كىرگەن. مالكولم ئېكىسقا ۋارىسلىق قىلىپ، 7 ـ نومۇرلۇق ئىبادەتخانىنىڭ رەئىسى بولغان. ئومۇ ناتىق، يازغۇچى ۋە لېكسىيەلەر بېرىدىغان كىشى ئىدى. ئۇنىڭ ھازىر پولكوۋنىك قازافىي بىلەن كۈچلۈك ئالاقىسى بار. ئۇ، نېگىرلار ئىجتىمائىي ۋە سىياسىي ھوقۇقلىرىغا تولۇق ئېرىشەلمىگەن ئەھۋال ئاستىدا ئامېرىكىدا بىر مۇستەقىل نېگىرلار دۆلىتى قورۇشقا چاقىرىدۇ.

◈ ۋالاس ۋ.مۇھەممەد (ۋارىسۇددىن مۇھەممەد، دەپ ئاتىلىدۇ): 1933 ـ يىلى 30 ـ ئۆكتەبىر كۈنى دېترويىتتا دۇنياغا كەلگەن. 1958 ـ 1960 ـ يىللىرى فىلادىلفىيا ئىبادەتخانىسىدا ھەرىكەتنىڭ رەئىسلىك ۋەزىپىسىنى ئۆتىگەن. 1967 ـ يىلى ھەج پەرزىنى ئادا قىلغان. ئۇنىڭ سەئۇدى ئەرەبىستانى پادىشاھلىقىغا بولغان زىيارىتى كۆپ قېتىم تەكرارلانغان.

www.munber.org

- 1964 - يىلى ھەرىكەتتىن ئايرىلىپ، ئاتىسىنىڭ پرىنسىپلىرىنى تاشلىغان، ئەمما ئاتىسىنىڭ ۋاپاتىدىن بەش ئاي ئىلگىرى ھەرىكەتنى ئىچكى قىسمىدىن ئىسلاھ قىلىشنى ئويلاپ ھەرىكەتكە قايتقان.

- ھىجرىيە 1397، مىلادى 1977 - يىلى نيۇيوركتىكى «دۇنيا ئىسلام بىرلىكى»نىڭ شۆبىسى تەرىپىدىن نيۇجېرسىي ۋىلايىتىدە چاقىرىلغان قورۇلتايغا قاتناشقان.

- 1975 - يىلى دىكابىردا ۋاشىنتوندىكى «ئىسلام مەركىزى»نى زىيارەت قىلغان.

- 1977 - يىلى كانادادا چاقىرىلغان ئىسلام قورۇلتىيى ھەيئىتىنىڭ بېشىدىن ئورۇن ئالغان. ھەر قېتىمدا ئىسلامىي يۈزلىنىشىنىڭ سەممىيىتىنى ئېلان قىلاتتى. جامائىتى ئىچىدىكى توغرا بولمىغان قاراشلارنى ئۆزگەرتىشكە ھەرىكەت قىلاتتى.

- 1976 - يىلى سەئۇدى ئەرەبىستان پادىشاھلىقى، تۈركىيە ۋە بىر قانچە شەرق ئەللىرىنى زىيارەت قىلغان. ئۇ، بارغان دۆلەتلىرىدە يوقىرى دەرىجىلىك كىشىلەر بىلەن كۆرۈشەتتى.

- 1975 - يىلى جامائىتىگە رەھبەرلىك قىلىشتا تايىنىدىغان كىشىلەرنىڭ ئىسىملىرىنى ئېلان قىلغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاساسلىقلىرى:

* خاس ياردەمچىلىرى كەرىيم ئابدۇلئەزىز، د.نەئىيم ئەكبەر.

* تەشكىلات باياناتچىسى: ئابدۇلھەلىيم فەرخان.

* مەدەنىي ساھەدىكى مەسلىھەتچىلىرى: د.ئابدۇلئەلىم شەھباز، د.فاتىمە ئەلى ۋە فەھمىييە سۇلتان.

* باش كاتىپ: جون ئابدۇلھەق.

* ئەسكەرىي قۇماندان رەئىسى: ئەلجاھ مۇھەممەد ئىككىنچى.

◈ رېيموند شەرىيف: باشتا ئىسلام سەمەرىسى (Fruit of Islam) ناملىق ھەرىكەتنىڭ مۇداپىئە باش قوماندانى بولغان، ئارقىدىن ئادالەت مىنىستىرى بولۇپ ئىشلىگەن. بۇ ھەرىكەتكە 1937 - يىلىدىن، يەنى تەسىس قىلىنىشىدىن بويان «F.O.I» قىسقا ھەرپلىرى بىلەن ئىشارە قىلىنىدۇ.

◈ ئەمىينە رەسۇل: ئاياللارنى جانلاندۇرۇش ئاپپاراتىنىڭ مەسئۇلى (M.G.T).

◈ د.مايكىل رەمادان: بارلىق مەسچىتلەر كومىتېتلىرىنىڭ ۋەكىلى ۋە يېتەكچىلىك قىلىش كومىتېتىنىڭ رەئىسى.

◈ سىرون مەھدى: 1967 - يىلى ھەرىكەتكە قوشۇلغان. ئۇ 1976 - يىلى تەشكىللەنگەن «Blingt Arrest Pioneer Patrol» نامى ئاستىدا، ھەرىكەت ئەزالىرى ئارىسىدىكى جىنايەتچىلىك ۋە ئىجتىمائىي ئاپەتلەرنى ئېنىقلاش ھەيئىتىنىڭ رەئىسى بولغان. بۇ ھەرىكەتكە «F.O.I» نىڭ ئورنىغا «B.A.P.P» قىسقا ھەرپلىرى بىلەن ئىشارە قىلىنىدۇ.

www.munber.org

◈ ئىبراھىم كامالۇددىن: جەنۇبى چىكاگو رايونى يەرلەشتۈرۈش پىلانىغا رىياسەتچىلىك قىلدىغان يېڭى زېمىن گۇرۇپپىسى (N.E.T) ھەيئىتىنىڭ يىتەكچىسى.

◈ سۇلتان مۇھەممەد: ئەلىجاھ مۇھەممەدنىڭ نەۋرىلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇنىڭ ئىسلامنى ياخشى چۈشىنىدىغانلىقى ئىلگىرى سۈرىلىدۇ. ئۇ ۋاشىنتوندا ئىمام بولغان. ئۇ، ئىمام مۇھەممەد ئىبنى سەئۇد ئىسلام ئۇنۋېرسىتېتىدا ئوقۇيتتى، ھىجرىيە 1410 ـ يىلى رىيادتا ۋاپات بولغان.

◈ مۇھەممەد ئەلى كىلاي: مەشھۇر خەلقئارالىق بوكسىيورچى. ئېيتىشلارغا قارىغاندا، مالكولم ئېكسنىڭ ئۇنى ھەرىكەتكە جەلىپ قىلغان. ئۇ، ھەرىكەتنىڭ رەھبەرلىكىنى قولغا ئالغان ۋالاس مۇھەممەد تەرىپىدىن جامائەتنىڭ مۇھىم ئىشلىرىنى پىلانلاش ئۈچۈن تەسىس قىلىنغان مەجلىس ئەزالىرىنىڭ بىرى ئىدى.

پىكىر ۋە ئېتىقادلار:

شۇنى ھېس قىلىش كېرەككى، بۇ ھەرىكەتنىڭ پىكىرلىرى ئۇنى ئىدارە قىلىدىغان باشلىقنىڭ قاراشلىرىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان ھالدا تەدرىجى تەرەققىي قىلغان. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەرىكەتنىڭ تەرەققىياتىنى ئۈچ مەزگىلگە ئايرىش لازىم (فەرراخانىيە بابىغا قاراڭ).

بىرىنچى: ۋالىيس د.فارد مەزگىلى:

◈ بۇ تەشكىلات تەسىس قىلىنغىنىدىن تارتىپلا «ئىسلام ئۇممىتى» نامى بىلەن تونۇلغىنىدەك، «يوقىلىپ بايقالغان ئىسلام ئۇممىتى» دېگەن باشقا بىر ئىسىم بىلەنمۇ تونۇلغان. ئاساسلىق نىشانلىرى تۆۋەندىكىچە گەۋدىلەنگەن:

ـ ھۆرلۈك، باراۋەرلىك، ئادالەتكە چاقىرىشنى تەكىتلەش ۋە جامائەتنىڭ ئەھۋالىنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن پائالىيەت ئېلىپ بېرىش.

ـ كۆچىنى قارا تەنلىكلەرنىڭ يوقۇرى ئورۇندا تۇرىدىغانلىقى ۋە ئۇنىڭ ئەسلى(ئىنسان ـ ت) ئىكەنلىكىگە مەركەزلەشتۈرۈش. ئۆزلىرىنىڭ ئەسلى ئافرىقا ئىرقىغا مەنسۇپ ئىكەنلىكلىرىنى تەكىتلەش، ئاق تەنلىكلەرگە ھۇجۇم قىلىش ۋە ئۇلارنىڭ "شەيتانلار" دەپ سۈپەتلەش.

ـ بەزى پىكىرلىرىنى مۇقەددەس كىتابتىن ئېلىشنى داۋاملاشتۇرۇش بىلەن بىرگە، ئەگەشكۈچىلىرىنى تەۋرات ۋە ئىنجىلدىن قۇرئان كەرىمگە بۇراش ئۈچۈن پائالىيەت ئېلىپ بېرىش.

ئۇنىڭ باشلىقى ئىككى تەشكىلات تەسىس قىلغان: بىرى ئاياللارغا خاس بولۇپ ئۇنىڭغا «مۇسۇلمان قىزلارنى تەربىيلەش» (Training Muslim Girls) دەپ نام بەرگەن، بۇ تەشكىلات قىسقارتىلىپ T.M.G دەپ ئاتىلىدۇ. ئىككىنچىسى، ھەرىكەتنى ھىمايە قىلىدىغان ۋە ئۇنىڭ ئىجتىمائىي، سىياسىي ئورنىنى

www.munber.org

كۆچلەندۈرىدىغان كۆچلۈك ھەربىيلەرنى يېتىشتۈرۈش مەقسىتىدە قورۇلغان ئەرلەرگە خاس تەشكىلات بولۇپ، ئۇنىڭغا «ئىسلام سەمەرىسى» دەپ نام بېرىلگەن.

ظعككعنجع: ظةلعجاه مذهةممةد مةزضعلع:

◈ ئەلىجاھ مۇھەممەد ئىلاھنىڭ غەيىب نەرسە ئەمەسلىكىنى، ئۇنىڭ بىر ئىنساندا مۇجەسسەم بولۇشى كېرەكلىكىنى، ئۇ ئىلاھ چوڭ ئىنسان، يەنى فارد ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ دۇئا ۋە ئىبادەت قىلىشقا ئەرزىيدىغانلىقىنى ئېلان قىلغان. ئۇ بۇ ئارقىلىق جامائىتىنىڭ پىكرىگە باتنى چوڭەنچىلەرنى كىرگۈزگەن.

◈ ئۆزىنى پەيغەمبەر ئورنىدا قويغان ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلى، دېگەن لەقەم بىلەن سۈپەتلىنىشكە باشلىغان. (**Messenger of Allah**).

◈ ئۇ ئەگەشكۈچىلىرىگە قىمار ئويناش، ھاراق ئىچىش، تاماكو چېكىش، تائام ۋە زىناغا بېرىلىپ كېتىشلەرنى ھارام قىلغان، ئايال كىشىنىڭ يات ئەر بىلەن ئارىلىشىشىنى چەكلىگەن، ھەرىكەتكە قاراشلىق قىز ـ ئوغۇللارنى ئۆز ئارا ئۆيلىنىشكە قىزىقتۇرغان ۋە ئۇلارنىڭ كۆڭۈل ئېچىش ئورۇنلىرى، ئاممىۋي يىغىلىشلارغا بېرىشتىن توسقان.

◈ قارا تەنلىكلەرنى يۈكسەكلىككە كۆتىرىشتە چىڭ تۇرۇش، ئۇلارنىڭ بارلىق ياخشى مەنىلەرنىڭ مەنبەسى، دەپ قاراش بىلەن بىرگە ئاق تەنلىكلەرنى ئىزچىل پەس كۆرۈپ كەلگەن، ئۇلارنى پەسلىك، تۆۋەنلىك بىلەن سۈپەتلىگەن. ھەرىكەتنىڭ كۆڭۈل بۆلۈش نوقتىسىنىڭ سۆزسىز ھالدا نېگىرلار ئىكەنلىكىدە گەپ يوق بولۇپ، بۇ ساھەدە مۇنازىرە قىلىشنىڭ كىچىككىنىمۇ ئورنى يوق.

◈ ئەلىجاھ مۇھەممەد پەقەت قول بىلەن تۇتۇش مۇمكىن بولىدىغان نەرسىلەرگىلا ئىشىنىدۇ. بۇنىڭغا ئاساسەن، ئۇ پەرىشتىلەرگە ئىشەنمەيدۇ، تەنىنىڭ ھەشىر قىلىنىدىغانلىقىغىمۇ ئىشەنمەيدۇ. ئۇنىڭ نەزىرىدە ھەشىر ئامېرىكىلىق نېگىرلارنىڭ ئەقلىي جەھەتتىن ھەشىر قىلىنىشىدىن باشقا نەرسە ئەمەس.

◈ ئۇ پەيغەمبەرلىكنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بىلەن ئاخىرلاشقانلىقىغا ئىشەنمەيدۇ ۋە ئۆزىنىڭ پەيغەمبەرلەرنىڭ ئاخىرقىسى ئىكەنلىكىنى ئېلان قىلىدۇ، چۈنكى ھەرقانداق پەيغەمبەر ئۆز قەۋمىنىڭ تىلى بىلەن ئەۋەتىلىدۇ. ئۇ، يەنى ئەلىجاھ مۇھەممەد فارىد تەرىپىدىن ئۆزىنىڭ نېگىر قەۋمىنىڭ تىلى بىلەن ۋەھيى قىلىنىدىغان پەيغەمبەر بولۇپ ئەۋەتىلگەن.

◈ ئۇ ساماۋىي كىتابلارغا ئىشىنىدۇ، ئەمما، ئۆزىنىڭ نېگىر قەۋمىگە خاس بىر كىتابنىڭ نازىل بولىدىغانلىقىغا ۋە ئۇنىڭ ئىنسانىيەتكە بېرىلىدىغان ئەڭ ئاخىرقى ساماۋىي كىتاب بولۇپ قالىدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ.

◈ ئۇنىڭ دەۋرىدە قىلىنغان ناماز بولسا مەككىگە يۈزلەندۈرۈش، يەنە بىر تەرەپتىن فاردنىڭ ئوبرازىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈش بىلەن بىرگە فاتىھە سۈرىسى ياكى بىر قانچە ئايەت ۋە دۇئا ئوقۇشتىن ئىبارەت ئىدى. بۇ ناماز كۈندە بەش ۋاخ ئوقۇلاتتى.

◈ رامىزان روزىسىنىڭ ئورنىغا ھەر يىلى دېكابىر ئېيىدا روزا تۇتۇش.

www.munber.org

◈ ھەر بىر ئەزا كىرىمىنىڭ ئوندىن بىرىنى ھەرىكەتكە تاپشۇرىدۇ.

◈ پىكىرلىرىنى ئىزاھلايدىغان بىر قاتار كىتابلارنى يازغان. ئۇلار:

- (ئامېرىكىدىكى) «قارا ئادەمگە ئۇچۇر» (Message to the Black Man).

- «نىجاتكارىمىز يېتىپ كەلدى» (Our Saviour Has Arrived).

- «يۇكسەك ھېكمەت» (Supreme Wisdom).

- «ئامېرىكىنىڭ يىقىلىشى» (The Fall of America).

- «ياشاش ئۇچۇن قانداق يېيىش؟» (How to Eat to Live).

◈ ئۆزلىرىنىڭ تەشۇىقات ۋاستىسى سۈپىتىدە بىر گېزىت تەسىس قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭغا «مۇھەممەد سۆزلەيدۇ» (Muhammad Speaks) دەپ نام بەرگەن.

ئۈچىنچى: ۋارىسۇددىن مۇھەممەد مەزگىلى:

◈ 1975 ـ يىلى 24 ـ نويابىر، ۋارىسۇددىن تەشكىلاتتىغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇئەززىنى بىلال ئەلھەبەشىينىڭ ئىسمىغا ئاساسلىنىپ "بىلالچىلار" دېگەن بىر يېڭى ئىسىمنى تاللىغان.

◈ 1975 ـ يىلى 19 ـ ئىيۇن، ۋارىسۇددىن ئاق تەنلىكلەرنىڭ بۇ ھەرىكەتكە قاتنىشىشىنى چەكلەش توغرىسىدىكى قانۇننى ئەمەلدىن قالدۇرغان. 1976 ـ يىلى 25 ـ فېۋرال، پائالىيەت زاللىرىدا ھەرىكەتكە قوشۇلغان ئاق تەنلىكلەر نىگىرلار بىلەن يانمۇ يان تۇرغان ھالدا كۆزگە چېلىقىشقا باشلىغان.

◈ "كۆك كۆزلۈك كاپىكاز شەيتىنى ئاق تەنلىكلەرگە ۋەكىللىك قىلىدۇ" دەپ قارىلىدىغان ئامېرىكىنىڭ بايرىقى تەشكىلاتنىڭ بايرىقىنىڭ يېنىغا قويۇلىدىغان بولغان.

◈ 1975 ـ يىلى 29 ـ ئاۋغۇست، رامىزان روزىسىنى تۇتۇش ۋە روزا ھېيت ئۆتكۈزۈشنىڭ زورۇرلىكى توغرىسىدا قارار چىقىرىلغان.

◈ 1975 ـ يىلى 14 ـ نويابىر، «مۇھەممەد سۆزلەيدۇ» گېزىتىنىڭ ئىسمى «بىلالچىلار خەۋەرلىرى» گە ئۆزگەرتىلگەن، بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن «مۇسۇلمان گېزىتى» قىلىپ ئۆزگەرتىلگەن.

◈ ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇنۋانىنى «رەئىسلەرنىڭ رەئىسى» نىڭ ئورنىغا «ئىمام ئەكبەر» گە ئۆزگەرتكەنلىكىنى ئېلان قىلغان. ئۇ يەنە «ئىبادەتخانىلارنىڭ باشلىقلىرى» دېگەن سۆزنى ئىمام سۆزىگە ئالماشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ پائالىيەت دائىرىسىنى دىنىي ئىشلارغىلا يىغىنچاقلاپ قويغان. باشقا ئىشلارنى ھەرىكەتنىڭ رەھبەرلىك ئورنىدىكى كىشىلەرگە تەقسىمات بويىچە بۆلۈپ بەرگەن.

◈ ئىبادەتخانىلار ناماز ئوقۇغىلى بولغۇدەك شەكىلدە ھازىرلانغان.

◈ 1975 ـ يىلى 3 ـ ئوكتەبىر، نامازنىڭ مۇسۇلمانلار تەرىپىدىن ئوقۇلۇۋاتقان ساغلام شەكلى بويىچە بەش ۋاقىت ئوقۇلىشى ئۈچۈن بۇيرۇق چىقارغان.

www.munber.org

◈ ئىسلامىي ئەدەب ـ ئەخلاق، ھۆزۈر، گۈزەل كىيىنىش ۋە ئاياللارغا نىسبەتەن شەرئىي كىيىملەرنى كىيىش مەسىلىلىرى تەكىتلەنگەن.

◈ ھەربىكەتكە قاراشلىق دەۋەتچىلەر تۈرمىلەرنى زىيارەت قىلىپ، مەھبۇسلارنى ئىسلامغا چاقىرىش بىلەن مەشغۇل بولىدۇ. بىخەتەرلىك دائىرىلىرى تۈرمىلەردىكى جىدەلخور، بۇيرۇقۇقا بويى سۇنمايدىغان نىگىر مەھبۇسلارنىڭ يالغۇز ئىسلامنى قوبۇل قىلىشى بىلەنلا دۆرۈستلاشقانلىقى ۋە قائىدىلەرگە رىئايە قىلىدىغان بولغانلىقىنى بايقاشقان. شۇنىڭ ئۈچۈن، دەۋەتچىلەرنىڭ مەھبۇسلار ئارىسىدا تەبلىغ قىلىشى مۇناسىۋەتلىك دائىرىلەرنى مەمنۇن قىلىدۇ.

◈ فارد ۋە ئەلىجاھ مۇھەممەد دەۋرلىرىدىن باشلاپ ھەربىكەت تەرىپىدىن خاتا قوبۇل قىلىنغان ئىسلامىي چۈشەنچىلەرنى توغرىلاش ۋە تۈزىتىشكە تىرىشقان.

◈ يۇقىرىدا بايان قىلغانلىرىمىز ھەربىكەتنىڭ مۇكەممەل شەكىلدە ئىسلامىي يۈزلىنىشتە ئىكەنلىكىگە دالالەت قىلمايدۇ. بىراق بۇلار، ھەربىكەتنىڭ پىكىر ۋە ئېتىقادلىرىدا ئىلگىرىلىگەن سىلىشتۇرغاندا كۆرۈنەرلىك ياخشىلىنىشلارنىڭ بولغانلىقىغا ئىشارە قىلىدۇ. بۇ ھەربىكەت ھېلىھەم ھەقىقىي ئىسلامىي سىزىققا چۈشىشى ئۈچۈن ئەقىدىۋىي ۋە ئەمەلىي ئىسلاھاتلارغا ئېھتىياجلىق.

◈ كېيىنكى مەزگىللەردىكى ھەربىكەتنىڭ رەھبەرلىرى ئارىسىدا ئىشلار قالايمىقانلىشىپ كەتكەن. بۇ خىل قالايمىقانچىلىقلار نەتىجىسىدە ۋارىسۇددىن 1985 ـ يىلى 25 ـ ماي، جامائەتنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، بارلىق شۆبىلىرىنىڭ يەككە ھالدا خىزمەت قىلىشىغا رۇخسەت بېرىشىنى ئېلان قىلىشىمۇ مەيدانغا كەلگەن. دېمەك، ھەر كۈن ھەربىكەتنىڭ تەقدىرىدە يېڭى ئۆزگىرىشلەر بولۇپ تۇراتتى.

◈ ھەربىكەتنى ئۆزگە قارىتىش ۋە ئۆز خاھىشلىرى بويىچە ئىدارە قىلىش مەقسىتىدە بىر تەرەپتىن پولكونىك قازافىي، يەنە بىر تەرەپتىن ئىران كۈچ چىقارماقتا. ئۇنىڭدىن يېڭى كىشىلەر يېتىشىپ چىقىپ، رەھبەرلەر بېسىلىپ قالماقتا، بۆلۈنۈش ھەممىگە ئورتاق تەھدىت تۈسىنى ئالماقتا.

◈ بۇ جامائەت بىر قانچە تۈرلۈك ئىسىم بىلەن تونۇلغان بولۇپ، ئاخىرقى ئىسمى «غەربتىكى ئىسلام ئۈممىتى» (The Nation of Islam in the West).

پىكىر ۋە ئەقىدىلەرنىڭ يىلتىزلىرى:

◈ بۇ ھەربىكەت ئىلگىرى نىگىرلار ئارىسىدا ئوتتۇرىغا چىققان ئىككى كۆچلۈك ھەربىكەتنىڭ يىمىرىلىشى ئاساسىدا مەيدانغا كەلگەن. ئۇ ئىككى ھەربىكەت:

ـ ئامېرىكىلىق زەنگى تىموسي نوبل درېۋ ئەلى (1886 ـ 1929م) تەرىپىدىن 1913 ـ يىلى قۇرۇلۇپ تارقىتىلىشقا باشلىغان مۇرىيى ھەربىكىتى. بۇ ھەربىكەت ئوخشاش بولمىغان ئىجتىمائىي پرىنسىپلار ۋە دىنى ئەقىدىلەر ئارىلىشىپ كەتكەن بىر چاقىرىقنى مەركەز قىلىدۇ. ئۇلار ئۆزلىرىنى مۇسۇلمان، دەپ قارايدۇ. ئۇلارنىڭ ھەربىكىتى داھىسىنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ئاجىزلاپ كەتكەن.

www.munber.org

- ماركوس گارۋېي (1887 - 1940م)نىڭ تەشكىلاتى. بۇ، 1916 - يىلى Universal Negro Improvement Associatation نامى ئاستىدا نېگىرلار ئۈچۈن قورۇلغان بىر سىياسىي تەشكىلات ئىدى. بۇ ھەرىكەت مەسىيھ ۋە ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ قارا تەنلىك ئىكەنلىكىنى قوبۇل قىلىش شەرتى ئاساسىدىكى «خرىستىيان ھەرىكىتى» دەپ سۈپەتلىنىدۇ. 1925 - يىلى ئۇنىڭ داھىسى ئامېرىكىدىن سۈرگۈن قىلىنغان بولۇپ، بۇ ئىش ئۇ ھەرىكەتنىڭ يوقىلىشىغا سەۋەب بولغان.

◈ شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ ھەرىكەتنى ئىسلامغا، نېگىرلارنى ئاق تەنلىكلەرنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىن قۇتقۇزىدىغان، ئۇلارنى ھوقۇق، ئىگىلىك ۋە ئورۇنلىرى بولغان ئالاھىدە ئۆزگىچىلىكلەرگە ئىگە بىر ئۈممەت قىلىپ چىقىدىغان بىر روھىي مىراس سۈپىتىدە قارايتتى، دېيىش مۇمكىن.

◈ ھەرىكەتنىڭ ئاساسلىق قۇرغۇچىسى ئەلىجاھ مۇھەممەد ئىسلامدىن ئالغان پىكىرلىرىدىن سىرت، تەۋرات ۋە ئىنجىلدىكى پىكىرلەرنىڭ ۋە ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىدىكى ئىرقىي كەمسىتىش قاتارلىقلارنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان.

تارقىلىشى ۋە تەسىر دائىرىسى:

◈ ئامېرىكىدىكى نېگىرلارنىڭ سانى 35 مىليۇندىن ئارتۇق بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە بىر مىليۇندەك مۇسۇلمان بار.

◈ ئۇلار مەسچىتلىرىنى «ئىبادەتخانىلار» (Temples)، دەپ ئاتىشاتتى. ئۇلارنىڭ ھازىر ئامېرىكىنىڭ ئوخشىمىغان شەھەرلىرىدە سەكسەن شۆبىسى ۋە ئامېرىكا بويىچە ئاتمىشتىن ئارتۇق ئىنىستىتوتلىرى بار. ئۇلار ھەر كۈنكى بىرىنچى سائەتلىك دەرسنى ئىسلام دىنىنى ئۆگىتىش ئۈچۈن ئايرىغان.

◈ قارا تەنلىك مۇسۇلمانلار دىتروئىت، چىكاگو، ۋاشىنتون ۋە ئامېرىكىنىڭ كۆپ ساندىكى چوڭ شەھەرلىرىگە مەركەزلەشكەن بولۇپ، مۇستەقىل دۆلەت قورۇش ئارمانلىرى بار. ئۇلار نېگىرلار مەسىلىلىرىنى ئومۇمىيۈزلۈك ھېمايە قىلىدۇ.

<u>يۇقىرىقىلاردىن شۇ نەرسە ئايدىڭلىشىدۇكى</u>: غەربتىكى ئىسلام ئۈممىتى بىر پىكرىي ئېقىم ھەرىكىتى بولۇپ، ئۆزىنى ئىسلامغا مەنسۇپ، دەپ قارىغان. ئەمما، ئۇ ئۆزۈن مۇددەت، يەنى دەسلەپكى مەزگىللىرىدە ئىسلامنىڭ ماھىيەت ۋە مەزمۇنىدىن يىراق ياشىغان. گەرچە ئۇ ئەگەشكۈچىلىرىنى قۇرئان كەرىمگە ئەگىشىشكە ئۆزگەرتىشكە چاقىرغان بولسىمۇ، ئىزچىل ھالدا تەۋرات ۋە ئىنجىلدىن ئىدىيىلەرنى ئېلىش پىكرىدە قالغان. ئىككىنچى مەزگىلدە باتىنىي چۈشەنچىلەرگە ئەگىشىپ، ئىلاھنىڭ غەيب ئەمەسلىكى، ئۇنىڭ مۇئەييەن شەخستە مۇجەسسەم بولۇشى كېرەكلىكى، ئۇ كىشىنىڭ بولسا، (شۇلارنىڭ دەۋالىرىغا كۆرە) ئەمەلىيەتتە ئىلاھ ئۇنىڭ بىلەن بىرلىشىپ كەتكەن فارد ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. پەيغەمبەرلىك رىسالىسىنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بىلەن ئاخىرلاشمايدىغانلىقى، نېگىرلارغا بىر ساماۋىي كىتابنىڭ نازىل بولىدىغانلىقىدىن بىشارەت بېرىلگەنلىكى ۋە رامىزان رۇزىسىنىڭ ئورنىغا دېكابىر ئېيىدا رۇزا تۇتۇش كېرەكلىكى قاتارلىقلارنى ئىلگىرى

www.munber.org

سوْرگەن. ئۇچىنچى مەزگىلدە بۇ تەشكىلات، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇئەززىنى بىلال ئەلھەبەشىينىڭ ئىسمىغا ئاساسەن «بىلالچىلار» دېگەن يېڭى ئىسمىنى قوللانغان. ۋارىسۇددىن مۇھەممەد ئۇلاردىكى سابىق ئىسلامىي چۈشەنچىلەرنى توغرىلاش بىلەن بىرگە نامازنى توغرا، ساغلام شەكلى بويىچە ئوقۇشقا بۇيرىغان ۋە ئۇلارنىڭ ھەقىقىي يۈزلىنىشنى ئىسلامنىڭ ھەق چۈشەنچىلىرى بىلەن باشلانغان.

ئەتراپلىق مەلۇمات ئۈچۈن پايدىلىنىش مەنبەلىرى:

- دوكتور ج.ئەرىك لىنكولىن: المسلمون الزنوج في أمريكا، (تەرجىمە قىلغۇچى: ئۆمەر دىيراۋىي) ـ ئەلئىلمۇ لىلمەلايىن نەشرىياتى، بىرىنچى نەشرى ـبېيرۇت، 1964م.

- مۇھەممەد يۈسۈف شەۋارىبىي: الإسلام في أمريكا، ئەرەب بايان كومىتېتى ـ قاھىرە، 1379ھ/1960م.

- د.ئابدۇلۋاھھاب ئىبراھىم ئەبۇ سۇلەيمان: منظمة إليجا محمد الأمريكية، بىرىنچى نەشرى ـ شۇرۇق نەشرىياتى ـ جىددە، 1399ھ/1979م.

- ئابدۇللاھ ئەھمەد دارىي: الوجود الإسلامي في الولايات المتحدة الأمريكية، بىرىنچى نەشرى ـ سەئۇدى ئەرەبىستانى پەن ـ مەدەنىيەت جەمئىيىتى باسمىخانىسى ـ جىددە، 1403ھ/ 1983م.

- بىلال فىلىپس: الفرق الباطنية المعاصرة في الولايات المتحدة، پادىشاھ سەئۇد ئۇنىۋېرسىتېتى پېداگوگىكا پاكولتېتىغا سۇنۇلغان ماگىستىرلىك دىسسېرتاتسىيىسى ـ رىياد، 1405ھ/1984م.

- مەھمۇد ئەھمەد شاكىر: المسلمون تحت السيطرة الرأسمالية، ئەلمەكتەب ئەلئىسلامى، بىرىنچى نەشرى ـ بېيرۇت، 1397ھ.

- د.ئەلى مۇنتەسىر ئەلكىتتانىي: المسلمون في أوربا و أمريكا، ئىدرىس نەشرىياتى، بىرىنچى نەشرى ـ رىبات، 1396ھ.

- «ئەلمۇسلىمۇن» ژۇرنىلى، 1405ھ/20/9 (1985م/8/6).

- «ئەلمۇستەقبەل» ژۇرنىلى، 422 ـ سان، 23 ـ مارت، 1985م.

- سەئۇدى ئەرەبىستان «ئەلجەزىرە» گېزىتى، 1683 ـ سان، 12 ـ مۇھەررەم، 1397ھ (2 ـ يانۋار، 1977م).

- «ئىسلام دۇنياسى خەۋەرلىرى» گېزىتى، 470 ـ سان، 23 ـ رەبىئۇل ئەۋۋەل، 1396ھ. مەككە مۇكەررەمەدىكى دۇنيا ئىسلام بىرلىكى تەرىپىدىن نەشر قىلىندۇ. شۇنىڭدەك 510 ـ سان، 1397ھ/1/20.

www.munber.org

«ئەلمۇجتەمەئ» ژۇرنىلى ــ كۇۋەيت، **428** ـ سان، **1399ھ/28/3** (**30** ـ مارت، **1979م**).

www.munber.org